

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYEI RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG
BŰNÜGYI IGAZGATÓSÁG
BŰNMEGELŐZÉSI OSZTÁLY

3527 Miskolc, Zsolcai kapu 32. Pf.:161
Telefon: (46) 514-500/23-27, fax: 27-37

MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ

A kiskereskedelmi egységek sérelmére elkövetett lopásokkal kapcsolatos elméleti és gyakorlati lehetőségekről, a megváltozott jogi környezet tükrében

Előzmények, helyzetértékelés:

Mindennapi életünk során tapasztalhatjuk ma a kis kárértékű lopások (vidéken terménylopás, városokban bolti lopás, színesfémlopás, stb.) gyakori előfordulását.

A kereskedelmi egységek sérelmére elkövetett jogsértések mintegy 85 %-a szabálysértés, 10 %-a kisértékre elkövetett lopás, 5 % egyéb vagyoni elleni bűncselekmény, melyek több száz millió forint kárt okoznak évente a kereskedelemben. (Kis értékre elkövetett lopás vétsége 20.000 Ft-tól 200.000 Ft-ig terjedő értékhatárt jelent.)

Közös jellemzőjük a károkozáson túl, hogy rontják a biztonságos vásárlói környezetet, az emberek szubjektív biztonságérzetét, növelik a rendőri, és önkormányzati valamint az igazságszolgáltatási szervezet leterheltségét.

A cselekmények megelőzése és az eredményes hatósági eljárás megindítása és lefolytatása érdekében és a kis súlyú jogsértések megszakításában és megelőzésében érintett kereskedelmi dolgozók és vagyonőrök munkájának elősegítése végett készítettük el útmutatónkat.

Jogi szabályozás

A lopás idegen dolog elvétele eltulajdonítási szándékkal, tehát a cselekmény kizárólag szándékosan követhető el. Az elvétel a dologra gyakorolt fizikai behatás, melynek következtében a birtokos - bármely rövid időre is- teljeséggel elveszti tényleges hatalmát a tulajdona felett. A lopás jogi minősítését az eltulajdonított dolog értéke – kiskereskedelmi forgalmi értéke – határozza meg, valamint az elkövetés körülményei a minősítő körülmények. Jelenleg 20.000.- Ft értékhatárig szabálysértésnek minősül a lopás, e felett bűncselekmény.

Amennyiben az elkövetés során minősítő körülmény merül fel a szabálysértési érték ellenére a cselekmény bűncselekménynek minősül. Ilyen lehet amennyiben dolog elleni erőszakkal követik el a lopást.

A dolog elleni erőszak fő jellemzője az elkövető részéről a dolog őrzésére vagy védelmére szolgáló akadály elhárítása. Ez lehet a védelmet szolgáló eszköz megrongálása, eltávolítása, vagy rádiófrekvenciás leárnýékolása, hogy ne lépjen működésbe a kijáratnál.

Elkövetési magatartásra esetenként jellemző a csoportos, sorozatban elkövetett cselekmények, ahol a tettesek tudatos szereposztás szerint a bolti dolgozók figyelemelterelésével követik el tetteiket. Itt meg kell említeni egy másik gyakori minősítő körülményt az üzletszerűséget.

Üzletszerűen követi el a lopást, aki rendszeres anyagi haszonszerzésre törekedve több azonos vagy hasonló cselekményt követ el. (A bírósági gyakorlat szerint bizonyíthatóan legalább 4 esetben kell bekövetkeznie.)

A bolti lopások jelentős része nem védőzárral ellátott termékekre irányul, és az esetek döntő többségében nem éri el a 20.000 Ft-os értékhatárt.

Jogszabályi változások

A „bolti szarkák” sok esetben a kiszemelt árún lévő lopás gátló eszközt távolítják el mielőtt távoznak „zsákmányukkal” az üzlethelyiségből.

A dolog elleni erőszak megítélése tekintetében változott a jogi szabályozás, mégpedig a Büntető Törvénykönyv (Btk.) egyes tényállásait részben módosító 2009. évi LXXX. törvény. 50.§-a kimondja, hogy lopás esetén e minősítő körülményt kell megállapítani, amennyiben az árú védelmi eszközt – bármely öntapadós, vonalkódos vagy hurokkal rögzíthető kemény címke, illetve műanyagból készült, tűzéssel, esetleg patentszerűen rögzített etikett, illetőleg bármely elektronikus védőeszköz elemét – az árúról eltávolítják, ezenkívül alkalmatlanná teszik, működésképtelen állapotba hozzák az árú eltulajdonításának megakadályozására. Ezentúl bármely szabálysértési értékben ellopott dolog bűncselekménynek minősül, amennyiben az árú védelmi eszközt megváltoztatja a tolvaj.

A másik jelentős jogi változás a közbiztonság javítása érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról szóló 2010. évi LXXXVI törvény elfogadása, ezzel jelentős változás állt be a hatályos szabálysértési törvényben (1999. évi LXIX tv.).

Ebben az esetben az új törvény a tulajdon elleni szabálysértések esetén a rendőrség feladatává tette a tényállás felderítését, az elkövető kilétének megállapítását, a bizonyítási eszközök felkutatását és biztosítását, valamint a bírósági elbírálást előkészítő eljárás lefolytatását.

Ezen eljárása során a rendőrség elrendelheti lakás, vagy egyéb helyiség átvizsgálását a tárgyi bizonyítási eszközök felkutatása végett.

A szabálysértési cselekmény elbírálására az elkövető lakóhelye szerint illetékes rendőri szabálysértési hatóság jogosult, ha azonban az eljárás gyorsabb és eredményesebb lefolytatását indokolja eljárhat az eljárás az elkövető tartózkodási helye, munkahelye, továbbá az elkövetés helye szerinti hatóság is.

További változás, hogy a tetten ért, illetve a két napon belül elfogott szabálysértés elkövetőjét a rendőrség 72 órára a gyorsított bírósági eljárás érdekében szabálysértési őrizetbe veheti. A bíróság ezt követően az elkövetőt 60 nap elzárásra ítélni.

Jelentős változás, hogy a fiatalok esetén – aki eddig gyakran elkerülte a felelősségre vonást - 30 nap elzárást kaphat.

A tulajdon védelmét szolgálja, hogy a pénzbírság összege 50 ezer forintra emelkedett, melynek meg nem fizetése is elzárást vonhat maga után, illetve jövedelem esetén fiatalokúra is vonatkozik.

A jogi változások alapján a lopást észlelő, megszakító kereskedelmi dolgozókat esetenként más, többlet jogok is megilletik.

Beavatkozás a cselekmény észlelése esetén

Az elkövetővel szemben jogszerűen és határozottan szükséges fellépni. A tulajdonos a birtokvédelem szabályai szerint önhatalommal is kizárhat vagy elháríthat minden olyan jogellenes beavatkozást vagy behatást, amely tulajdonjogának gyakorlását akadályozza, korlátozza vagy lehetetlenné teszi. A tulajdonos követelheti a jogellenes beavatkozás vagy behatás megszüntetését, ha pedig a dolog a birtokából kikerült, követelheti a visszaadását. Alapelvnek tekinthető, hogy a bolti eladó a tulajdonos helyett eljárva védi az egység vagyonát, így az előzőekben leírt jogos önhatalmi helyzetbe kerül. Ennek megfelelően adott keretek között az eltulajdonított árú visszaszerzésére intézkedhet is.

A bolti dolgozóknak, a vagyonőrnek a jogi alapelveket be kell tartania „intézkedésük” a személyhez fűződő alkotmányos alapjogokat nem sértheti. Az elkövető személy önkéntes hozzájárulása esetén a személyiségi jogok nem sérülnek. (Felszólításra az elrejtett árút előadja.)

Más – más szabályok vonatkoznak az elkövetővel kapcsolatos „intézkedésre” szabálysértés illetve bűncselekmény esetén.

Tettenérés

Szabálysértés esetén a lopás elkövetőjét – hozzájárulása hiányában - nem ellenőrizhetik. Nem lehet testi vagy ruházati motozásnak alávetni, a személyi okmányai alapján adatait felvenni. Nem lehet személyi szabadságában korlátozni, emberi méltóságát, testi épségét egészségét sérteni.

Tilos a jogsértéssel gyanúsítható személyt a helyiség elhagyásában erőszakkal akadályozni fizikai kényszerítő eszközöket alkalmazni.

Célszerű szabálysértés esetén az elkövetőt felszólítani, hogy a helyiséget ne hagyja el, és ha ennek nem tesz eleget elé állni, oly módon hogy fizikailag nem érintjük. Amennyiben a személy velünk szemben erőszakot alkalmaz (pl. szándékosan félre lök, megtaszít, vagy megfenyeget) – rablást követ el, hiszen a lopott dolog megtartása érdekében alkalmaz erőszakot. Ez esetben már elfoghatjuk, a helyszínen visszatartathatjuk.

A bűncselekmény elkövetésén tetten ért személyt bárki elfoghatja, köteles azonban haladéktalanul a rendőrségnek átadni. (a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX tv. 127.§. (3) bek).

Tettenérés alatt nem csak azt értjük amikor a cselekmény szemtanúja elfogja a tettet, hanem felhívására, vagy egyéb okból – például egy riasztó jelzésére- más személy üldözés során fogja el az elkövetőt. A jogszerű magatartáshoz azonban szükséges, hogy az elfogott személyt haladéktalanul adja át a nyomozó hatóságnak, illetve ha erre nincs módja úgy értesítse a rendőrséget.

A tetten ért személlyel szemben akkor érdemes fellépni amikor az eltulajdonított áruval elhagyta a pénztárvonalat és egyértelműen nem fizette ki az ellenértéket, hiszen ekkor válik befejezetté a cselekménye. Az üzletben a lopás elkövetésére irányuló bármiféle tevékenység észlelésekor fokozzuk éberségünket.

Amikor az elkövető a szabálysértés törvényi tényállását teljes egészében tanúk jelenlétében megvalósítja, vagy aki a cselekmény elkövetését megkísérli, azt tettenérésnek nevezzük. Bármely személy (pl.: rendőr, tulajdonos, biztonsági őr, tanú) által észlelt lopás esetén üldözés, helyszínről való távozás közben elfogott, visszatartott személy is tettenértnek tekintendő. A Rendőrség ilyen esetekben gyorsított bírósági eljárás lefolytatása céljából őrizetbe veheti.

Ezeket a szabályokat kell alkalmazni, ha a szabálysértés helyszínéről elmenekült személyt a rendőrség az elkövetéstől számított 48 órán belül elfogja.

A pénztártól távozó személlyel közölni kell a gyanút, fel kell kérni, hogy hozzájáruljon ellenőrzéséhez a helyzet tisztázása érdekében önként maradjon a helyszínen és adja át az árút. Amennyiben elzárkózik közölni kell, hogy ez esetben rendőrség értesítésére sor került.

Figyelem ! Tettenérés esetén az elfogásra akkor kerüljön sor, ha erre reális lehetőség adódik, ezt az adott szituációban mindig mérlegeljük.

Ez ugyanis nem kötelezettség, a durva, agresszív személy ellenében saját testi épségét senki sem kockáztathatja. Ez esetben segítséget kell hívni, és a személyt vagy személyeket alaposan meg kell figyelni, hogy részletes személyleírást tudjanak adni róluk.

A jogszerű magatartás tanúsítása végett fontos a jogos védelem mint büntetőjogi fogalom megismerése.

„Nem büntethető, akinek a cselekménye a saját, illetőleg a mások személye, javai vagy közérdek ellen intézett, illetőleg ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához szükséges.” (1978 évi IV tv. Büntető Törvénykönyv 29 §.)

A jogos védelem elhatárolásának két fő ismérve van: szükségesség és arányosság.

Az elhárító magatartásnak arányban kell lennie a támadással, és nem idézhet elő aránytalan sérelmet. A megtámadott nem köteles kitérni a támadás elől.

A jogos védelem azokra az esetekre vonatkozhat, amikor a lopással gyanúsított személy erőszakosan lép fel az üzlet vagy az őrző-védő szolgálat alkalmazottaival szemben. Így például félrelöki, megüti a vele szemben fellépőt, vagy bármely módon tettleg bántalmazza, fenyegeti, illetőleg az árut, üzletberendezést szándékosan megrongálja.

Ezekben az esetekben a fellépése alapvetően az alkalmazottak testi épségének és a vagyoni érték megóvásának erejéig terjedhet.

Tilos a vásárlók szűrőpróbaszerű, alapos gyanú nélküli közvetlen ellenőrzése, zaklatása.

A cselekmény észlelését követően haladéktalanul értesítsük a nyomozó hatóságot. A helyszínen változtatást ne eszközöljenek (pl. öntevékeny módon feltakarítani a megrongált árut) azt eredeti állapotában őrizzük meg annak érdekében, hogy a rendőrség a nyomokat rögzíteni tudja.

A megelőzés eszközei

A lopások megakadályozásának több rétegnek kell lennie, hogy kellő hatékonysággal előzzük meg a cselekményt.

Munkaszervezés és a helyiség megfelelő kialakítása, árúvédelmi eszközök alkalmazása, videó megfigyelő rendszer, élőerős védelem egyaránt javítja az elkövetőkkel való eredményes fellépés esélyeit.

1. Munkaszervezés

- Az első lépés az üzlet belső rendjének, átláthatóságának biztosítása, a belsőépítészeti formák és berendezési tárgyak elrendezésével, mely célja az átlátható és ellenőrizhető belsőtér kialakítása.
- A kellő hatékonyságú figyelmet, ellenőrzést elősegítheti jól kialakított tükör rendszer. A tájékoztató figyelmeztető feliratok kihelyezése, melyben szerepeltetni szükséges az alkalmazott védelmi technikát.
- A lopások megelőzhetőek éber és mozgékony figyelemmel, az üzlettér gyakori és teljes áttekintésével, a munkaruhás dolgozók állandó jelenlétével. Mindig legyen egy dolgozó aki nem konkrét munkafolyamatot végez, hanem ellenőrzési céllal felügyeli a mozgást. A lopni szándékozó elállhat szándékától, amennyiben ilyen magatartásformát észlel.
- Az önkiszolgáló üzletben mindig legyen elegendő kosár, bevásárlókocsi, hogy ezek hiányára ne hivatkozhatson az árut a saját táskájába, ruházatába rejtő személy. A bejáratnál legyen lehetőség a vásárlók csomagjainak megőrzésére, a magukkal hozott idegen árú cikkek megjelölésére. (Legyen ez a vagyonőr dolga.)
- Célszerű kialakítani a forgalomhoz igazodó kellő számú pénztárat a torlódások elkerülésére, mivel rendszerint a zsúfolt helyeken történik az áru elrejtése.

- Próbafülszám esetén egyes kereskedelmi egységeknél a vevőknek számjelzéssel ellátott táblát adnak, mellyel nyomon követik a fülkébe bevitt és visszahozott áruk darabszámát.
- Az alkalmazottak rendszeres oktatása a szituációkra történő megfelelő reagálás kialakítása elősegíti a védelmet.

2. A video megfigyelés

A videokamerák alkalmazása esetén kötelező már a bejáratnál figyelmeztető táblákat elhelyezni, melynek visszatartó hatása is lehet.

A helyiség adottságainak, a felvételkészítés- és felhasználási céljának (rögzítés, élőerős operatív megfigyelés, távoli elérhetőség stb.) függvényében alkalmazhatók a megfelelő kamerák.

Érdemes több funkcióval rendelkező nagyobb felbontású képeket készítő digitális eszközöket telepíteni, melyek egy hatósági eljárás során személyazonosításra alkalmas képet biztosítanak. Az „enyves kezűeket” sok esetben az operátorok buktatják le, akik a kamerákon át figyelik a forgalmat, és értesítik a biztonsági szolgálatot.

A reklamációk és visszaélések megelőzése végett ajánlott a pénztárak felett nagy felbontású kamera használata, mellyel a pénzforgalom nyomon követhető.

A biztonsági berendezések telepítésére és üzemeltetésére csak az erre engedéllyel rendelkező cégekkel történjen szerződéskötés.

A valódi kamerák mellett alkalmazhatnak álkamerákat is.

Számítások szerint egy átlagos üzlet esetében egy négy kamerából álló rendszer telepítésénél 7-10 hónap a megtérülés.

3. Őrző-védő szolgálat alkalmazása

A vagyonvédelem keretén belül a biztonsági őr alapvető feladatai:

- Tulajdon ellen irányuló cselekmények észlelése, megakadályozása.
- Az objektumban, intézményben dolgozók személyi tulajdonának védelme.
- Az objektum késztermékeinek, a raktáraknak a védelme.
- Pénztárak, pénzeszközök tárolására kijelölt helyek őrzése.
- Személy- és gépjármű forgalom ellenőrzése.
- Jogszabályok betartása, betarttatása.
- Rendkívüli események bekövetkezésekor a szükséges intézkedések megtétele.

Vagyonvédelmi célokra alkalmazhatók őrző-védő szolgálatok, ahol az egyenruhás biztonsági őrök jelenléte is segít a lopások megelőzésében.

Az őrző-védő szolgálatok alkalmazottai (vagyonőrök) tanúként szerepelhetnek, a hatósági eljárás során, mely elősegíti a bizonyítást és mentesíti a bolti dolgozókat ennek hátrányai alól.

A szolgálatok alkalmazásának személyi feltételei a megfelelő létszám, megbízható fegyelmezett magatartás, és széleskörű szakmai felkészültség,

A technikai háttér: működőképes védő eszközök, megfelelő hírösszeköttetést biztosító eszközök, szakképesítést igazoló okmányok.

A vagyonőr tevékenysége gyakorlása során – meghatározott jogszabályi feltételek fennállása esetén- jogosult az intézkedésben érintett személyt felhívni kilétének igazolására, a cselekmény abbahagyására, valamint a cselekmény folytatását megakadályozni, a tettenért, bűncselekményt elkövető személyt elfogni, tőle a támadás eszközét elvenni.

A szükséges, kereskedelmi egységek által kezdeményezett eljárások alapjai

A jogsértések esetén bizonyítékként értékelhető:

- alkalmazottak tanúvallomása,
- őrző-védő szolgálat alkalmazottainak tanúvallomása,
- jelenlévő személyek (vevők) tanúvallomása,
- az esetről készült videofelvétel,
- az elkövető (beismerő) vallomása (ám azt semmilyen eszközzel nem lehet kikényszeríteni).

Amennyiben a lopással gyanúsított személyről bebizonyosodik, hogy a 20,000 Ft értéket el nem érő árut eltulajdonította, jegyzőkönyvben rögzíteni kell a hatósági eljáráshoz szükséges adatokat. A jegyzőkönyvet alá kell írni a tanúkkal és a gyanúsítottal. Ha az aláírást megtagadja, rendőrt kell hívni.

Az irodában az elkövetőt tetten érő dolgozón vagy a biztonsági őrön kívül még egy, - lehetőség szerint kettő – személy feltétlenül tartózkodjék tanúként, így az üzletvezetővel vagy helyettesével együtt 3 ill. 4 fő.

A jegyzőkönyv felvétele és aláírása után az eljárás alá vont személyt meg kell kérdezni arról, hogy megvásárolja-e az eltulajdonított árut vagy sem.

Közölni kell, hogy szabálysértést, bűncselekményt követett el és az ügyben a kereskedelmi vállalkozás hatósági feljelentést tesz.

A 20.000 Ft értéket meghaladó értékű áru eltulajdonításakor, minden esetben rendőrt kell hívni. Ugyanígy kell eljárni akkor is, ha az eljárás alá vont személyt, vevőt ismételten tetten érik.

A szabálysértési törvénynek az útmutatóban is ismertetett változásai alapján szabálysértés esetén is érdemes rendőrről hívni. A tettenérés egyik legfontosabb következménye, hogy beismerés nélkül is bizonyíthatóan bekövetkezik az eljárás, melynek a vége elzárás is lehetséges. Ebben az esetben a bírósági eljárásban történő elzárás is bekövetkezhet.

A jogsértő cselekmény kezelése higgadt, nyugodt, határozott intézkedést igényel:

- kerülni szükséges a durva konfliktust,
- biztosítani kell az üzlet normális menetét,
- a személyiségi jogok ne sérüljenek.

Az elkövetőt az eljárás befejezése után minden feltűnést kerülve (pl. hátsó kijáraton át) kell az utcára kikísérni.

Az elkövetők sem szabálysértésnél, sem bűncselekmény elkövetésekor nem vonhatók felelősségre az alábbi esetekben /kizáró okok/:

- gyerekkor,
- kóros elmeállapot,
- kényszer, fenyegetés,
- tévedés,
- jogos védelem,
- végszükség,
- diplomáciai és egyéb mentességet élvező személy,

A helyi intézkedés befejező stádiuma

Az eseményről (lopásról) jegyzőkönyvet kell felvenni.

A jegyzőkönyv tartalmi elemei:

- Az esemény körülményeinek pontos, részletes leírása az időpontok (helyszín, hely, cselekmény, dátum, óra, perc) megjelölésével.
- Az eltulajdonított áru beazonosítható megnevezése (márkanév, cikkszám, gyártó neve, stb.).
- Az eltulajdonított áru mennyiségének és értékének pontos megjelölése. (kiskereskedelmi érték az eljárás alapja)
- A tanúk adatainak feltüntetése, nyilatkozatuk arra vonatkozóan, hogy – feljelentés esetén – a hatóság előtt is megjelennek tanúként.
- A lopással gyanúsított személy ismertté vált adatainak feltüntetése.

A jegyzőkönyv legalább 3 példányban készüljön, 1 példány a hatóságé, 1 példány az üzletben marad, 1 példány az elkövetőé. A jkv- egy példányát a feljelentéssel együtt soron kívül meg kell küldeni a rendőrhatalóságnak.

Szabálysértésnél alapvető feladat, hogy a tettenérést követően minél rövidebb időn belül meginduljon a szabálysértési eljárás, azaz előzetes intézkedés során a rendőrség szabálysértési hatóságának lehetősége legyen az elkövetőt őrizetbe venni, a gyorsított bírósági eljárás lefolytatásához. Ennek előfeltétele a tettenérés, azaz az elkövető ismerete és a szükséges alapidokumentumok 48 órán belüli rendelkezésre állása.

Ez a rendőrzáró helyszínre hívásával és a jegyzőkönyv átadásával a legrövidebb úton biztosítható.

Tisztelt Felhasználó!

A módszertani útmutatónak újdonsága elsősorban nem a leírt megelőzési módszerekben, hanem az újonnan elfogadott törvény adta lehetőségek kihasználásában mutatkozik.

A szabálysértési törvény 2010. augusztus 19.-én életbe lépő változását követően az első eredmények (elzárások) megjelenése után a szakemberek megállapítása szerint 30 %-al csökkent a bolti lopások száma.

Ha útmutatónkban foglaltakat megismeri és alkalmazza, bízunk benne, hogy hasonló eredményeket fognak elérni.

M i s k o l c, 2010. október 6.

**Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság
Bűnmegelőzési Osztálya**